

КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Провідними тенденціями розвитку вищої освіти у провідних країнах світу є: фундаменталізація вищої освіти; збереження класичної університетської освіти; індивідуалізація навчання (кожен студент працює за своїм індивідуальним планом і у зручному для себе темпі); упровадження корпоративних програм (навчання у вищій школі поєднується з працею у фірмах чи компаніях); широке залучення молоді до актуальних проблем науки; вдосконалення якості вищої освіти; модернізація технологій навчання; інтенсифікація навчального процесу; інтенсифікація підготовки кваліфікованих педагогів; поширення системи перевірки навчальної роботи.

Останнім часом в Європі все більш популярною стає зовнішня оцінка якості вищої освіти. Основними принципами створення внутрішньовузівських систем забезпечення якості освіти в університетах, що функціонують в режимі самоврядування, з позиції зовнішньої оцінки є: регулярні перевірки рівня відповідності діяльності і змісту освітніх програм основним цілям і завданням університету; наявність відповідальної особи або структури для проведення експертних оцінок діяльності та планування розвитку університету; наявність великої та ефективної інформаційної системи для підтримки процедури самообстеження; регулярна самооцінка діяльності (служб управління, програм) і експертна оцінка для перевірки результатів самообстеження університету; своєчасна реакція на результати зовнішніх експертиз шляхом вдосконалення методів і структур управління, освітніх програм, перерозподілу матеріальних і фінансових ресурсів, введення в практику системи заохочень і санкцій.

Освіта деяких високо розвинених країн Західної Європи (Німеччина, Швейцарія, Великобританія, Франція), країн Центральної і Східної Європи (Польща, Румунія, Угорщина, Чеська Республіка, Болгарія, Албанія, Македонія),

а також США є добре розвинутою та належить до основних політичних пріоритетів, має вагому державну, суспільну і економічну підтримку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники освітніх стандартів В.Л. Петренко, Н.Г. Ничкало, С.У. Гончаренко, Б.С. Гершунський, В.С. Ледньов, В.І. Байденко, Н.О. Селезньова, В.М. Соколов та інші обґрунтовано дійшли висновку, що освітній стандарт, який відображає цілі функціонування та розвитку освітньої системи, є сукупністю соціальних норм – вимог до рівня освіченості, підготовленості випускника, власне до освітньої системи. Н.Г. Ничкало наголошує, що нормативність стандарту полягає в чіткому, детальному окресленні результатів навчання й виховання (як на рівні змісту освіти, так і на рівні вимог до підготовки учнів) [5]. Аналогічну думку висловлює В.І. Байденко: освітній стандарт як соціальна норма життєздатний тільки завдяки своїй спрямованості на результати навчання – характеристики особистісних «приростів» з огляду забезпечення ефективної життєдіяльності особистості в соціумі та підвищення потенціалу її самореалізації й компетенції у межах загальної та професійної культури, моралі, духовності та соціальної відповідальності [5].

До обов'язкових функцій освітніх стандартів фахівці відносять забезпечення єдності освітнього простору, об'єктивізацію оцінки функціонування освітньої системи, забезпечення ефективного управління системою вищої освіти, підвищення якості підготовки випускників.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан розвитку систем управління якістю освіти вищого навчального закладу на прикладі США, країн Західної Європи та Росії.

Виклад основного матеріалу. Вищі навчальні заклади створюють свої системи гарантій якості освіти, засновані на відповідності їх навчальних програм, матеріальних ресурсів, науково-методичного забезпечення, кадрів і структур управління певним вимогам, що пред'являються з боку суспільства, особистості і держави.

Усі ВНЗ у різних країнах світу проходять акредитацію. Акредитація - процедура надання ВНЗ певного типу права провадити освітню діяльність, пов'язану із

здобуттям вищої освіти та кваліфікації, відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення [8, с.9].

Можуть акредитуватися спеціальність, напрям підготовки і весь навчальний заклад.

Акредитація ВНЗ – це державне визнання його статусу (рівня акредитації). Акредитація закладу здійснюється протягом навчального року.

Акредитація спеціальності з певного напрямку – це державне визнання відповідності рівня підготовки (перепідготовки) фахівців з цієї спеціальності державним вимогам. Акредитація спеціальності проводиться після (або в період) закінчення терміну навчання фахівців у ВНЗ за цією спеціальністю [2, с.8-9].

Акредитація здійснюється згідно “Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах” [8, с.9].

При акредитації проводиться акредитаційна експертиза, для здійснення якої формується експертна комісія, яка діє у відповідності з “Положенням про експертну комісію та порядок проведення акредитаційної експертизи” [8, с.63]

Таким чином, акредитація – це система контролю якості освіти, яка дозволяє врахувати інтереси всіх зацікавлених в розвитку освіти сторін і поєднує суспільну та державну форми контролю. Основні цілі акредитації полягають у тому, щоб:

- забезпечити прогрес у вищій освіті за рахунок розробки критеріїв і принципів оцінки ефективності освіти;
- стимулювати розвиток освітніх установ і вдосконалення освітніх програм шляхом безперервного самообстеження і планування;
- гарантувати суспільству, що навчальний заклад чи конкретна освітня програма мають правильно сформульовані цілі та умови їх досягнення;
- забезпечити допомогу у становленні та розвитку ВНЗ й у реалізації освітніх програм;
- захистити навчальні заклади від втручання в їх освітню діяльність та обмеження їх академічних свобод.

Акредитація вважається спеціалізованою (професійною), якщо оцінюються окремі освітні програми та діяльність ВНЗ з підготовки фахівців певних професій. Акредитація вважається інституційною, якщо оцінюється навчальний заклад в цілому як суспільний інститут.

У світовій практиці застосовуються різні підходи до оцінки якості роботи ВНЗ: репутаційний, результативний і загальний.

Репутаційний підхід використовує експертний механізм для оцінки рівня професійних освітніх програм і навчальних закладів у цілому.

Результативний засновується на вимірюванні кількісних показників діяльності ВНЗ.

Загальний підхід базується на принципах «загального управління якістю» (Total Quality Management, TQM) та вимог до систем менеджменту якості Міжнародної організації зі стандартизації (International Organization for Standardization, ISO). Розглянемо реалізацію перших двох підходів за кордоном.

Історично сформувалися «англійська модель», в основі якої лежить внутрішня самооцінка академічного співтовариства, і «французька модель», заснована на зовнішній оцінці ВНЗ з точки зору його відповідальності перед суспільством і державою.

«Американська модель» акредитації освітніх установ та освітніх програм, представляє собою, на наш погляд, найбільш вдале поєднання ідей «англійської» і «французької» моделей.

Сполучені Штати Америки - країна з децентралізованим державним управлінням або іншими словами, з розвинутою системою децентралізованого управління. Щодо освіти, то також можна сказати, що і сама система освіти у США, і її фінансування і управління нею є децентралізованими.

Потрібно зауважити, що в США немає єдиної національної системи освіти, а є система освіти штатів, які мають суттєві відмінності, а також федеральний уряд та федеральні органи освіти, що відіграють певну і всезростаючу роль в управлінні освітою у країні. Але головні управлінські функції здійснюються не федеральними органами освіти, а установами освіти та місцевими органами освіти, зокрема в питаннях змісту освіти.

Законодавчою основою розподілу повноважень в управлінні освітою є Конституція США і відповідні акти конгресу, а також конституції штатів та закони штату чи штатів. Конституції штатів (основне джерело законів про освіту) створювались пізніше, ніж Конституція США, коли місцеві органи і уряди штатів уже були залучені до діяльності в галузі народної освіти. Тому, в них роль урядів штатів у забезпеченні і розвитку освіти визначається (на відміну від Федеральної Конституції) доволі чітко, а іноді й детально.

Питання управління освітою у штатах розглядаються законодавчими зборами, які багато в чому копіюють Конгрес США і зазвичай складаються із двох палат – палати представників і сенату. Ці законодавчі органи штату приймають закони (статути), що регулюють організацію, функціонування і розвиток освіти. У контексті цих законів здійснюється освітня політика штату, задовольняються потреби у різних рівнях освіти. Вимоги до діяльності освітніх закладів визначаються радою з освіти штату і реалізуються департаментом освіти останнього. Методи формування рад з освіти варіюють залежно від законів та традицій того чи іншого штату [6].

Роль місцевих органів управління освітою значна і по суті, вона є головною в управлінні освітніми закладами. У всіх штатах (окрім штату Гавайї) для управління освітою на місцях створено спеціальні адміністративно-територіальні одиниці – шкільні округи, які фактично є однією із форм місцевого самоврядування. Наділені обширними повноваженнями (в рамках законів і освітньої політики штату) шкільні округи відповідають за створення та регуляцію діяльності всіх громадських закладів на своїх територіях.

Акредитацію освітніх установ у США варто розглядати як систему колективної саморегуляції для збереження балансу між правами навчальних закладів на академічну свободу і їх відповідальністю перед державою і суспільством.

Стандарти (показники) інституціональної акредитації є змістовною основою вимірювання ефективності діяльності університету відповідно своєму призначенню. Спочатку використовувалися кількісні показники (чисельність професорсько-викладацького складу, ресурси бібліотеки, обладнання лабораторій, фінанси тощо), що дозволяли легко і порівняно просто оцінювати роботу різних університетів. У

перші десятиліття ХХ століття саме ці показники допомогли навести порядок у галузі вищої освіти.

Проте потім стандарти були розкритиковані адміністрацією ВНЗ, а їх автори звинувачені в «стандартизації» освіти. Регіональні агентства з акредитації ВНЗ відмовилися від використання кількісних стандартів, сам термін «стандарти» було замінено на термін «критерії». Критерії, як правило, мають описовий характер і передбачають не кількісну, а експертну оцінку.

Кожне з шести регіональних акредитаційних агентств США розробляє свої критерії, які широко обговорюються, детально прописуються, регулярно переглядаються і доводяться до відома університетів. Загальноприйнятими є дев'ять критеріїв: цілісність університету; мета, планування і ефективність; управління та адміністрація; освітні програми, професорсько-викладацький склад і обслуговуючий персонал; бібліотека, комп'ютери та інші джерела інформації; обслуговування студентів та забезпечення умов для освіти; матеріальні ресурси, приміщення, обладнання; фінанси.

Акредитація університету підтверджує, що він має обґрунтовані цілі, ресурси, докази досягнення цілей, перспективи досягнення цілей в майбутньому.

Історично спеціалізована акредитація (акредитація освітніх програм) у QJ передувала появі інституційної акредитації.

У центрі уваги спеціалізованої акредитації, як правило, знаходиться лише змістовна сторона процесу навчання: фундаментальні знання, спеціальні знання, практичні навички, навички проектування, використання комп'ютерів.

Важливо відзначити, що якщо при інституційній акредитації деякі недоліки діяльності університету можуть компенсуватися за рахунок інших переваг, то спеціалізована акредитація слідує принципу – освітня програма сильна настільки, наскільки сильна її найслабша ланка. Програма акредитується тільки в тому випадку, якщо всі її блоки відповідають критеріям.

Процес спеціалізованої акредитації зводиться до наступного: акредитаційні агентства за допомогою експертних комісій визначають прийняття рішення; навчальний заклад та освітня програма описуються в ході самообстеження і

самооцінки; група експертів знайомиться з освітньою установою і програмою; матеріалами; самообстеження і самооцінки і формує висновок, який доводиться до відома агентства та ВНЗ; навчальний заклад дає відповідь на висновок експертів; відповідна комісія агентства на основі даних самообстеження, рішення експертів та відповіді ВНЗ приймає рішення надати (підтвердити) або позбавити акредитації.

Основними функціями спеціалізованої акредитації є наступні: надання допомоги абітурієнтам у виборі навчального закладу, сприяння урядовим органам у прийнятті рішень з підтримки освітніх установ, надання допомоги приватним підприємствам і організаціям з розміщення інвестицій в освітню сферу.

Найбільш авторитетною організацією, що акредитує освітні програми в галузі техніки і технологій, є Accreditation Board for Engineering and Technology (ABET), яка представляє собою федерацію 28 професійних інженерних і технічних товариств. ABET акредитувала більше 1500 інженерних і 700 технологічних освітніх програм вищих навчальних закладів США. За межами США на основі «substantial equivalence evaluation» вона оцінює відповідність програм зарубіжних ВНЗ американським аналогам. На сьогоднішній день більше 70 програм університетів Німеччини, Голландії, Туреччини, Сінгапуру, Мексики та інших країн визнані ABET.

Основними вимогами до якості підготовки фахівців в галузі техніки і технологи відповідно до її критеріїв є наступні: знання і розуміння сучасних науково-технічних, суспільних і політичних проблем; вміння застосовувати природничі, математичні та інженерні знання на практиці; вміння застосовувати навички і вивчені методи в інженерній практиці; здатність проектувати процеси або системи відповідно до поставлених завдань; здатність планувати і проводити експеримент, фіксувати і інтерпретувати дані; здатність працювати в колективі з міждисциплінарної тематики; здатність ефективно взаємодіяти в колективі; професійна та етична відповідальність; широка ерудиція, достатня для розуміння глобальних соціальних наслідків інженерних рішень; розуміння необхідності і здатності навчатися постійно.

У Європі поки що відсутня єдина система інституційної оцінки діяльності

освітніх установ, аналогічна системі акредитації в США. Однак у кожній країні існують свої підходи до забезпечення і оцінки якості вищої освіти

Проаналізуємо "англійську модель". Управління освітою у Великобританії є децентралізованим. Відповідальність за різні освітні послуги поділяється між центральними та місцевими урядами, церквами, іншими добровільними організаціями, управлінськими органами закладів освіти та викладацьким складом. Загальні повноваження щодо всіх освітніх аспектів надані департаменту освіти.

Центральні органи в питаннях управління освітою виконують такі завдання [7]:

- визначають національні цілі та формулюють національну політику, включаючи національний навчальний план та оцінку досягнень населення шкільного віку;
- організують дослідження і підтримують роботи із розвитку шкільної програми та удосконалення державних іспитів;
- встановлюють мінімальні стандарти освітнього забезпечення, оцінюють як його якість, так і ефективність.

Центральні органи уповноважені втручатися, якщо окремі місцеві освітні органи або керівні органи закладів освіти не виконують належно свої функції.

До компетенції місцевих органів в управлінні освітою належить забезпечення та організація державних освітніх шкіл і освіти дорослих, основними обов'язками яких є:

- планування і забезпечування навчальних місць;
- оцінка політики прийому до навчальних закладів та організація батьківських звернень;
- встановлення бюджетів, розподіл фондів, підготовка огляду місцевого керівництва навчальною системою;
- оцінювання якості освіти та здійснення первинних заходів щодо виявлення шкіл ризику.

Нині в країні існує 89 університетів і 70 інших закладів вищої освіти, у тому числі коледжі для підготовки вчителів, технічні та інші коледжі.

У Великобританії створена багатоступінева система акредитації університетів і освітніх програм при головуючій ролі урядової організації Quali Assurance Agency (QAA). Низка британських ВНЗ проводять оцінку освітніх програм інших

навчальних закладів за узгодженими з QAA критеріям. Наприклад, The Open University (OU) 1992 року створив свою структуру - The Open University Validation Services (OUVS), яка займається акредитацією освітніх установ та валідацією (ратифікацією) освітніх програм, у тому числі за межами Великобританії.

Вимоги OUVS для акредитації освітніх установ наступні: створення відповідного освітнього середовища; незалежність у реалізації освітніх програм; ефективна організація академічної активності; ефективна система гарантій якості; наявність інтелектуальної власності; відкритість для зовнішніх рекомендацій; фінансова безпека.

The Open University Validation Services розробляє наступні види оцінок: діагностичну, що визначає можливості і готовність реалізації навчальних програм, а також визначає можливі проблеми в навчанні (інтерв'ю, тести); формуючу, що вивчає елементи зворотного зв'язку як частини навчального процесу (завдання, реферати, робочі зошити, семінари); підсумкову, що оцінює досягнення або недоліки навчального процесу (усні та письмові іспити, проекти).

Основні принципи оцінок OUVS: оцінки повинні бути відкритими, справедливими, обґрунтованими і достовірними; оцінки повинні бути адресними по відношенню до результатів процесу навчання; критерії, за якими проводяться оцінки, повинні бути ясними для всіх; академічні оцінки повинні бути по можливості колективними; результати не є предметом обговорення поза організацією, що оцінюється; результати регулярно переоцінюються.

Акредитація, що проводиться The Open University Validation Services, має на меті підтвердження таких позицій: відповідність ресурсів організації (викладацький склад, матеріальна база, інформаційні можливості, фінанси) реалізованим освітнім програмам; відповідність процедур внутрішньої системи гарантій якості освітнім стандартам; дотримання прав студентів.

Основні критерії OUVS мають наступні характерні риси: відсутність кількісних показників; заохочення академічної та дослідницької активності викладачів, в галузях, що відповідають курсам, які викладаються; вимоги до системи гарантій якості освіти, включаючи систематичний моніторинг студентської академічної

активності та її результатів з боку внутрішніх і зовнішніх екзаменаторів, у тому числі виробничих експертів.

Зазначимо, що вищі освітні заклади фінансуються переважно центральним урядом через Ради фінансування вищої освіти Великобританії, а також через студентську плату. Усі заклади заохочуються до пошуку додаткового фінансування через спонсорство шляхом отримання дослідницької винагороди від торговельних та промислових фірм та продажу своїх послуг.

На освітню політику Великобританії має також вплив робота широкого кола консультативних органів, які дають поради урядовим департаментам так само, як і місцевим освітнім органам. Батьки, вчителі, шкільні керівники та студенти можуть робити подання до уряду через національні органи, які представляють політичні, релігійні та соціальні інтереси об'єднань.

І, наостанок, проаналізуємо "французьку модель". Зміст університетської освіти Франції постійно змінюється й удосконалюється під впливом реформ, що її регламентували. Розробка освітньої пропозиції і відповідно до неї планів та програм навчальних курсів є викликом сучасної вищої освіти Франції.

Французька система освіти перебуває під сильним державним контролем, внаслідок чого остання має численні повноваження. Проте із впровадженням законів про децентралізацію багато повноважень передано регіональним та місцевим органам.

Центральна адміністрація міністерства національної освіти включає дев'ять освітніх управлінь: управління шкіл; управління ліцеїв і коледжів; управління викладацьких кадрів ліцеїв і коледжів; управління загальних і міжнародних справ та співробітництв; управління адміністративного, допоміжного та обслуговуючого персоналу; головне управління фінансів і адміністративного контролю; управління оцінки та планування; управління інспекції; управління інформації та нових технологій.

Центральний апарат Міністерства вищої освіти і наукових досліджень включає чотири основних управління: головне управління вищої освіти; головне управління адміністрації, людських ресурсів та фінансових справ; головне управління досліджень і технологій з управлінням інноваційних, технологічних та регіональних робіт; управління наукової і технологічної інформації та бібліотек.

Держава встановлює керівні принципи і програми. Як і в минулому, вона наглядає за прийомом, навчанням персоналу, управлінням ним, встановлює статус та порядок діяльності організацій, установ, закладів і забезпечує їх необхідними викладацькими та адміністративними посадами [3].

Внаслідок того, що територія Франції поділена на 28 навчальних округів (академій), управління освітою на регіональних рівнях здійснюється через глав академій (ректорів), які представляють Міністерство національної освіти на регіональних рівнях і контролюють всі служби та установи, підпорядковані цьому міністерству. У розпорядженні ректора є адміністрація, до складу якої входить ректорат, радники та інспектори, а також консультативні комісії.

У галузі вищої освіти існує національна рада з вищої освіти і наукових досліджень, яка включає представників персоналу, студентів основних національних освітніх, культурних, наукових, економічних і соціальних об'єднань. Вона забезпечує поради міністру щодо головних орієнтацій у вищій освіті: проектів реформ, типів освіти, розподілу фінансування між закладами тощо.

Франція була однією з перших країн, яка разом з Англією, Італією і Німеччиною започаткували Болонський процес. Цей процес перебудови вищої освіти триває у Франції вже понад 37 років.

Якщо проаналізувати закони та міністерські циркуляри, що регламентували університетську освіту у Франції в другій половині XX – на початку XXI ст., то стає очевидним, що в реформуванні можна виділити чотири етапи, а саме: децентралізація; створення європейських університетських полюсів, що посилювали роль регіонів у формуванні освіти; введення професійних ліцензій; створення трьох рівнів у системі вищої освіти та зарахування здобутих знань та навичок на основі кредитів [3].

Останній (четвертий етап) реформування університетської освіти Франції розпочався 2002 року реформою LMD/ECTS (Ліценціат, магістратура, докторат/Європейська система трансформаційних кредитів) реформування університетської освіти Франції. Жак Ланг оголосив про видання дипломів на основі накопичувальних кредитів. Реформа LMD/ECTS полягає в тому, щоб надавати

кожній одиниці курсу числове значення, що являє собою обсяг роботи, яку повинен виконати студент.

Франція підписала практично всі міжнародні конвенції про визнання і має двосторонні угоди з багатьма країнами. Процедура визнання визначається наказами Міністерства освіти, що враховують конвенції та угоди і повідомляють остаточне рішення, про визнання університетом та іншим ВНЗ, тому кандидати повинні безпосередньо звертатися до керівництва обраного закладу. Через специфічність системи освіти Франції найчастіше вони отримують часткове визнання і для остаточного зарахування повинні виконати додаткові умови [6].

На відміну від інших країн у Росії окрім акредитації, ще існують ліцензування та атестація ВНЗ. Комплексна оцінка діяльності російських ВНЗ введена Міністерством освіти РФ 2000 року як форма державного контролю за якістю вищої освіти. Вона має за мету всебічний аналіз діяльності вищого навчального закладу та включає в себе процедури ліцензування, атестації та державної акредитації. Одночасне проходження ВНЗ перерахованих процедур дозволяє підвищити їх ефективність і мінімізувати витрати на них з боку ВНЗ.

Результатом розвитку в країні реформ у галузі освіти, стало створення Координаційної ради зі сприяння акредитації професійних освітніх програм і сертифікації фахівців. Система суспільно-професійної акредитації покликана виявляти пріоритети у вищій школі Росії, що забезпечують рівень підготовки фахівців, який повинен відповідати вимогам Державного освітнього стандарту за відповідним напрямом. Громадсько-професійна акредитація представляє собою визнання суспільством значних досягнень ВНЗ у підготовці фахівців і проведенні наукових досліджень.

Метою створення Координаційної ради було об'єднання та координація зусиль громадських організацій щодо розвитку сфери освіти в інтересах особистості і суспільства, створення національної громадської системи акредитації навчальних закладів та сертифікації фахівців для забезпечення найвищої якості їх підготовки і сприяння професійній мобільності.

Основними завданнями Координаційної ради були проголошені наступні:

- участь у формуванні державної політики у сфері освіти та підтримки високого рівня якості підготовки фахівців, їх професійної кваліфікації з урахуванням вимог національних і міжнародних стандартів;
- здійснення законодавчої ініціативи з питань професійної освіти, створення системи державної та приватної підтримки акредитованих освітніх програм і спеціальностей з боку держави, суспільства і споживача, а також сприяння їх якнайшвидшої інтеграції у світову систему вищої освіти: виявлення для суспільства в цілому, професійних товариств, потенціал роботодавців, урядових установ і державних екзаменаційних комісій - технічних ВНЗ і спеціальних освітніх програм, які відповідають мінімальним критеріям акредитації;
- розширення впливу професійних інтересів на якість підготовки фахівців; сприяння у забезпеченні міжнародного визнання російських дипломів, виданих на акредитованих спеціальностях;
- порівняльний аналіз тенденцій розвитку відповідних напрямів підготовки фахівців у Росії й за кордоном.

Засновниками Координаційної ради виступили: Державний комітет з вищої освіти Російської Федерації, Російський союз промисловців і підприємців, Асоціація інженерної освіти Росії, Спілка наукових та інженерних об'єднань (товариств), Асоціація російських ВНЗ.

Поряд з Координаційною радою, було створено низку акредитаційних незалежних центрів за групами спеціальностей підготовки. Першим, 1992 року, був організований Акредитаційний незалежний центр інженерних спеціальностей (АНЦ), засновником якого виступив Державний комітет з освіти Російської Федерації, Фонд підтримки малих підприємств у науці і науковому обслуговуванні, Міжнародна академія наук вищої школи.

У структурі АНЦ були утворені акредитаційні поради по групах спеціальностей та комісією з акредитації інженерних спеціальностей.

Основними цілями АНЦ були визначені наступні:

- розвиток творчої ініціативи, підприємливості, зацікавленості і відповідальності колективів, окремих працівників і студентів ВНЗ у досягненні

високих кінцевих результатів по відтворенню інтелекту, підготовці та перепідготовці кадрів, одержанні і поширенні знань;

- достовірне інформування громадян про можливість отримання ними найбільш конкурентоспроможної на внутрішньодержавному і міжнародному ринках праці вищої освіти;

- надання гарантій споживачеві у високому рівні підготовки фахівців з акредитованої спеціальності в конкретному вищому навчальному закладі;

- підвищення ефективності використання фінансових та інших ресурсів, що виділяються державою і суспільством на цілі вищої освіти за рахунок їх раціонального перерозподілу на користь акредитованих спеціальностей і програм.

Основні завдання АНЦ були сформульовані наступним чином:

- виявлення для суспільства в цілому професійних товариств, потенціалу роботодавців, урядових установ і державних екзаменаційних комісій – технічних ВНЗ і спеціальних освітніх програм, які відповідають мінімальним критеріям акредитації;

- методичне забезпечення ВНЗ та зацікавлених організацій посібниками з поліпшенням існуючих програм інженерної освіти та підготовки нових програм і спеціальностей;

- проведення науково-дослідних робіт з проблем акредитації;

- стимулювання поліпшення інженерної підготовки в Росії.

За ініціативи Асоціації інженерної освіти Росії (АІОР) 2002 року система громадської професійної акредитації освітніх програм у галузі техніки і технології зазнала реформ. Міносвіти РФ і АІОР уклали угоду про співробітництво в галузі розвитку національної системи незалежної акредитації програм в області техніки і технологій.

Асоціацією інженерної освіти Росії були розроблені нові критерії громадської професійної акредитації освітніх програм підготовки бакалаврів в галузі техніки і технологій, узгоджені з критеріями, що використовуються в країнах-учасниць Болонського процесу. Розглянемо ці критерії більш докладно.

До блоку спеціальних дисциплін входять інженерні дисципліни та інженерне

проектування. Вивчення інженерних дисциплін має забезпечувати зв'язок між математикою, природничими науками та інженерною практикою. Блок інженерних дисциплін включає в себе механіку, термодинаміку, теоретичні основи електроніки, інформатику, матеріалознавство тощо. Мета навчання інженерному проектуванню – розвиток у студентів творчого мислення, розвиток і використання сучасних теорій і методів проектування, розгляданні альтернативних рішень інженерних задач тощо. Основними елементами проектування є визначення його цілей і критеріїв, синтез, аналіз, побудова, випробування та оцінка. На старших; курсах необхідно поглиблено вивчати спеціальні дисципліни, забезпечувати їх тісний зв'язок з виробництвом.

Студенти повинні готуватися до інженерної діяльності протягом усього навчання, досягаючи найвищого ступеня підготовки в досвіді проектної та інженерної діяльності за фахом, заснованим на знаннях і вміннях, сформованих у курсових роботах і проектах, до яких обов'язково входять економічні, етичні, соціально-політичні та екологічні аспекти, питання стабільного розвитку та безпеки праці.

У результаті освоєння освітньої програми випускники повинні придбати:

- здатність застосовувати природничі, математичні та інженерні знання;
- вміння планувати і проводити експеримент, фіксувати та інтерпретувати дані;
- здатність проектувати процеси або системи відповідно з поставленими завданнями;
- готовність працювати в колективі по міждисциплінарної тематики;
- вміння формулювати і вирішувати інженерні проблеми;
- здатність усвідомлювати професійні та етичні обов'язки;
- навички ефективної взаємодії в колективі;
- широку ерудицію, необхідну для розуміння глобальних і соціальних наслідків інженерних рішень;
- розуміння необхідності та вміння навчатися постійно;
- знання сучасних суспільних, політичних і науково-технічних проблем;
- вміння застосовувати навички і вивчені методи в інженерній практиці.

2003 року Акредитаційним центром АІОР з використанням нових критеріїв була проведена акредитація освітніх програм у низці провідних російських технічних університетів.

Керівництвом асоціації інженерної освіти Росії для участі в акредитації були запрошені в якості спостерігачів представники відповідних акредитованих організації країн-учасниць Вашингтонського угоди - Accreditation Board for Engineering and Technology (CLU / The Institution of Engineers Australia (Австралія), Japan Accreditation Board for Engineering Education (Японія), Engineering Council of South Africa (ПАР), а також Міністерства освіти РФ.

Висновки. Створення єдиного європейського освітнього простору, гармонізація національних СВО не можливі без розроблення процедури визнання, що прийнятна для усіх європейських країн, – «офіційного підтвердження уповноваженим органом значущості іноземної освітньої кваліфікації з метою доступу її власника до освітньої та/або фахової діяльності». У свою чергу прийняття рішення про визнання має ґрунтуватися на результатах процедури встановлення еквівалентності освітніх стандартів, тобто академічних кваліфікацій, навчальних курсів, дипломів, свідоцтв тощо.

У розвинених країнах світу зроблено великий крок з формування національної системи суспільно-професійної акредитації освітніх програм в галузі техніки і технологій, сумісних з міжнародно-визнаними.

Використана література

1. Абашкіна Н.В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині. – К.: Вища шк.; 1998. – 207 с.

2. Акредитація. Організація та проведення у вищих навчальних закладах України. : [Посібник] С.І. Андрусенко, В.І. Доміч; Міністерство освіти і науки України – К.: КУЕТТ, 2003.– 172с.

3. Андрейчук С. Управління системою освіти в зарубіжних країнах. Зб. наук. пр. – 2005 – Вип.8. – С.225 – 232.

4. Байденко В.И. Образовательный стандарт. Опыт системного исследования / В.И. Байденко. – Новгород: НовГУ им. Ярослава Мудрого, 1999. – 440 с.

5. Державні стандарти вищої освіти: теорія і методика / За ред. Н.Г. Ничкало. – Хмельницький: ТУП, 2002. – 334 с.

6. Домніч В. Європейський освітній простір. Університет. – 2004. – №1. – С.97 – 103.

7. Корсак К.В. Великобританія: система освіти і підготовки наукових кадрів.// Науковий світ. – 1999. –№4 – С.8 – 11.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2001 р. № 978 Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах.

Резюме

Харківська А.А. *Компаративістський аналіз систем управління якістю освіти вищого навчального закладу*

У статті проаналізовано сучасний стан розвитку систем управління якістю освіти вищого навчального закладу на прикладі США, країн Західної Європи та Росії.

Автор розглядає застосування різних підходів до оцінки якості роботи вищого навчального закладу у світовій практиці; детально досліджує «американську модель», «англійську модель», «французьку модель» та «російську модель» акредитації освітніх установ та освітніх програм.

Ключові слова: акредитація, освітні установи, освітні програми, управління якістю освіти, вищий навчальний заклад.

Резюме

Харьковская А.А. *Компаративистских анализ систем управления качеством образования вуза*

В статье анализируется современное развитие систем управления качеством образования вуза на примере США, стран Западной Европы и России.

Автор рассматривает применение различных подходов к оценке качества работы вуза в мировой практике; детально исследует «американскую модель», «английский

модель», «французскую модель» и «российскую модель» аккредитации образовательных учреждений и образовательных программ.

Ключевые слова: аккредитация, образовательные учреждения, образовательные программы, управление качеством образования, высшее учебное заведение.

SUMMARY

A. Kharkivska. *Comparative Analysis of Quality Management Systems of Education University*

The article analyzes the current state of quality management systems of education university in the example the U.S.A., Western Europe and Russia.

The author examines the use of different approach to evaluating the quality of higher education in the world, examines in detail the "American model", "English model", "French model" and "Russian model" of accreditation of educational institutions and educational programs.

Keywords: accreditation, educational institutions, educational programs, quality management education, higher education institution.